

Коломня, рік 1941, друга декада червня /дня тепер докладно не пам'ятаю/.

Через кілька днів після початку війни більшевики спінно вищофуваються. НКВД виїхало доволі вчасно, і ми рішилися обійти владу. Молодь справилася дуже справно, стягнула кілька сотень гуцулів, що йм ми дали спаски з нашою готововою вже печаткою, уоружили їх крісами. Залишки місцевого більшевицького гарнізону піддалися, завдяки чому прийшли в посідання кількох скорострілів і двох мінометів. Накази української влади підписував зразу я сам, бо згір вищофуваються ще менші й більші більшевицькі відділи, і іменовані через мене начальники окремих ~~індивідуальних~~ урядів боялися фігурувати публічно. З більшевицькими відділами ми зводили часливі для нас бої, чим побільшили і число подонених і запас зброї. Ентузіазм запанував у цілій коломенській округі, коли ми прослухали проголошення самостійної України. Для маси не було важче, хто це зробив; партійні симпатії й антипатії не існували! Українська маса знала свою державу і розуміла свої обов'язки супроти неї так, як найкращі патріоти. Служба Безпеки справлялася якнайкраще, реставраційні заходи давали щоденно кращі результати, як це було в нашому плані. За ініціативою мас ми поповнювали наш державний скарб європею, зокрема перевести розніс податків. Селяни самочинно накладали на себе податки і до нашого Скарбового Уряду приносили більше грошей, як ми думали дістати. Жандармерію поставили ми на протязі трьох днів, набір рекрута пройшов напротязі одного дня.

Перші дні липня. До нас дійшли неясні вісі, що німці атакували наш уряд. Повірити було важко. А роботи було багато. /Тут дати мені не тямляться/.

7-го липня. Імов на Прutі несподіваний, неочікуваний бій. Після короткої перестрілки мені донесено, що це Італія мадярська армія, і за курявою на дорогах не розрізали наші боєвики, хто наступає. Шоб ліквідувати непорозуміння, вислав я о. Петра Кабаровського в товариства нашого коменданта залоги Мельничука до мадярського командування, і ці справу помилки ліквідували. /Про це писатиму у прильдних спогадах/. Мадяри прийшли до нас як дружня армія. За інтервенцією о. Кабаровського мадярське командування помогло уладити спільні величайші похорон двох убитих героїв: одного мадяра й одного українця. Більшевики оставили при втечі позні магазини і я казав їх перебрати Соловові Кооператив. Цього наказу не виконано, бо зразу хотіли кооператори зладити інвентаризацію. Не послухали також ради продати запас цих магазинів приватним людим. По ночах мадярські жовніри дозволяли собі на грабіж цих магазинів, а нашим жандармам наказав я інтервенізувати лише при асисті польської мадярської жандармерії. Наші інтелігенти раз-у-раз бігали до мене з жалобами, і тому я вирішив добитися у гайдарів встановлення етапної команди, щоб мати до помочі мадярську жандармерію і цим робом не допустити до евентуальної втрати життя українського жандарма. Тому переговорював я з конним комandanтом більшої військової одиниці /полку, дивізії/. Цим робом натрапив я на начального вождя мадярської армії фельдмаршала Сомбателі. Він приїхав нічью і хотів /за його словами/ прийти до мене раніше з такою місією: Мадярський уряд з адміралом Гертієм на чолі рішив змінити в корені мадярську закордонну політику: він переконався, що Польща не є для Мадярщини корисним партнером, бо: 1/ вона все була заслаба, щоб боронити Мадярщину перед територіальними претенсіями Німеччини, 2/ вона, це б то Польща, з морального боку є завади непенна. Одиночним партнером для Мадярщини може бути лише Україна, бо: 1/ з буренів війни вона мусить вийти на найбільшу потугу на Сході і тим самим буде мати силу оборонити Мадярщину перед західними Німеччини, 2/ вона, це б те Україна, є з морального боку найпевнішим партнером. До цих заключень дійшла мадярська політика після довших і основних студій мадярських учених. Коли Мадярщина має інтерес у союзі з Україною, то Україна через цей союз дістане свої вільни в середній Європі і цим робом буде потужно не лише на Сході, але і в цілій Європі.

Тут він розвинув мою думку і предложував даліше. /Про це даліше/.

Шоб діждажи реалізації цих планів, треба буде ще багато витерпіти, бо більшевики зайдуть, на основі договорень з західними потугами, цілу Мадярщину, частину Австрії і частину Німеччини. Їх володіння буде тривати довше як 10 років, і багато з нас, тепер живих, за цей час помере. Іменіпросив він, щоб я, хоч представлю себе тільки адміністраційним керманичем скриги, передав цю справу довіреним чинникам українського політичного життя. Свою тезу про великі політичні гороскохи української політики в майбутньому обснував він так:

"Наші політики - /цитую Його слова/ - додумаються до того, що треба зробити союз народів Кавказу, Півкавказу, Прибалтики з Фінляндією, надволинських туркменських і північних монгольських народів, але Україна буде цим робом грати першу карту лише на Сході Європи. Вона однак може бути десидурою силово в політиці всієї Європи, коли своїми впливами зайде в середню Європу, і до цього вам поможет союз в Маядриною. Тут лежать великі шанси. Ми мадяри маємо старих опитних політиків, і ці справи бачимо ясніше, як ви. І в у великий політиці довге будете лиши новиками і можете через те програвати змаг з іншими народами".

Те, що він тоді подавав мені, робив він для того, щоб забезпечити майбутню мадярську політику перед замітом, що цей плян є конституційний. Українці мусять знати, що цю справу висунено ще перед добою великого терпіння, яке їде оба народи упродовж довгих літ. Автім українці повинні на верхах своєї політичної думки цей плян вистудіювати. Я знову зробив застереження, що я тільки адміністратівний урядовець, але заявив, що Українці сильно емоційний народ і з цього приводу буде мати супроти такого союзу застереження терitorіального характеру.

"Я розумію, - сказав п. Сомбатей, - вам іде про Карпатську Україну. Питання Карпатської України /він уживав цього терміну/ буде для нас відкрите. Автім в господарстві боку це територію може висні компенсувати та части Семигороду, що в ній є більшість мадярів".

Про це вже я не хотів говорити. Після цієї декларації пан Сомбатей попросив мене і моого тодішнього заступника, старосту Левицького, на короткий прийом, при чому виголосив промову, передавши коротко зміст моєї з ним розмови. Тоді перший раз в гості він висловив: "Цум воле дес байден ""у"": Грос-Україне унд Унгарн!" --- Нотую цей факт тому, що такий гостя виголосували всі пізніші стрічні мадярські пінці офіцери, що їх уже втасманичено в новий стиль мадярської заграниці політики. /Нижчі офіцери не знали ще цього, і в відношенні в товариствах грали давні польонільську гру. На мою інтервенцію політичні нетакти супроти українців штабові офіцери з-правила ліквідували/.

10 липня. Безпастанно докучали мені українські старші інтелігенти, чому я не припинив мадярських "хуліганств", що лежали в грабежах беззахисних магазинів, і в тому, що мадярські всяки у двох чи трьох юдівських домах розгороми перини, а пір пустили на вітер, врешті в тому, що ці ж всяки звеліли юдам звалити статую Сталіна і затягнути її в Прут. Хоч я не осуджував цих дрібних експецеїв мадярської солдатески трагічно, бо у прифронтовій полосі дів'яться і важкі надеждя, і багато вини несли самі українці /справа із залишеними магазинами/, я поїхав до Львова, щоб там зорієнтуватися в положенні. Тоді провідав я митрополита Андрія Й передав йому зміст своєї розмови з фельдмаршалом Сомбатеєм. Митрополит був радісно зворушений. У митрополита зійшріся я з проф. Гансом Кохом, що зустрів мене врадуваний, думаючи, що я приїхав на Його виклик. На ділі я розминувся з Його курієром, що Іхав до мене до Коломиї. Проф. Кох, як один із групи високі німецькі офіцерів, мав скласти листу кандидатів на керманичів українського уряду, що мав повстати в Києві після Його зайняття німецькою армією. Мене намічено на керманича уряду пропаганди. Відказувучи від того, я однак, на жадання проф. Коха, склав проект організації цього уряду і на другий день після того, передавши цей проект, спішно від'їхав я до Коломиї, бо боявся, що щось небажаного там не сталося. Був це отже день

II-го липня. Цього дня викликав мене з моєго уряду о. пралат Русин до церкви /через свого суперника, мабуть о. Кузьму/, бо - мовляв - мене потребують "високі гости" - німецькі офіцери, що мають мені щось важного сказати. Я не хотів сам брати на себе відповідальності й забрав з собою як свідків своєї розмови - свого заступника старосту Левицького, секретаря Окружної Управи адвоката Романа Ставничого і ще одного чи двох референтів /їх тепер не пам'ятаю/. В церкві при зачинених II дверях застав я генерал-штурмієра д-ра Байгерта і обербанітурмієра д-ра Маєра. Ці два панове вилегіммувались письмом від команданта "Арміє Зід" генерала фоні Рундштета, що мабуть не був ще то фельдмаршалом. При цій сцені був і о. Русин. В письмі ген. Рундштета було написано, що два такі-ї-такі офіцери передають від його і з наказу фельдмаршала фон Брахіча декларацію Вермахту. Вона торкалася долі України; II передав др. Маєр усно, мабуть длітого, щоб заадалегід II не відкрила Гештапо, чи якийсь інший гітлерівський уряд. З цієї декларації, що складалася з 14 чи 15 пунктів /докладного числа їх не пам'ятаю/, говорилось:

I / Німецька держава признає українську державу як політично-правну одиницю.

2/ німецька держава ставить у розпорядження української держави з початком існування цієї другої, з метою окріпити її, свої збройні сили,

3/ німецька держава признає граници України: від заходу на схід: Волга-Сян; граници з півночі на південь означить сама українська держава, і ці граници зобов'язується німецька держава оборонити своїми збройними силами;

4/ німецька держава зобов'янується - на перше жадання українського правління - всі свої збройні сили забрати з території України.

Після того йшли пункти господарського і фінансового характеру, до-речі - дуже корисні для України, але я їх забув, бо цими проблемами я ніколи не займався. Коли ці куріери від'їхали, я вібрав своїх співробітників і зобов'язав їх до наїчеснішої праці для української держави, що мала вже незабаром не тільки формально, але фактично існувати. За адієснення цієї нашої мрії стояла могутча Німеччина!

12-го липня /може день пізніше/.

День цей був теж важний. До мене зголосилися чотири румуни, що втекли в Румунії до нас перед арештом, що грожав Ім збоку Антонеску. Була це делегація від Горія Сіма, наступника Кодреану й сучасного керманича "Залізної Гарди". Сорія Сіма декларував, що майбутнє, бажання Румунії жити в тісному союзі з Україною і передавав прохання прийняти Румунію "під могучу руку" України. Не все це дістало нам на казку, і ми тим ревніше взялися за розбудову нашого малого клаптика майбутньої великої Української Держави.

Після цих актів, що нас неставили в орбіту великих політичних проблем, поїхав я знову до митрополита Шептицького і передав Йому зміст цих моїх розмов тим разом уже на письмі. В тому часі зустрів я проф. Кубійовича, тоді Провідника УПК, і передав Йому це саме усно.

Протягли роки моїх неболі, я постарівся, великий Митрополит помер, а загал інтересувався став алободненними справами, великі ж проблеми переходять у сферу святкових заяв, отже політичної романтики.

Однак ці матеріали недавно-минулого не втратили своєї актуальності, але на висотах нашої державницької політики, і повинні перейти у сферу студій для накреслення нашої політики в засадничих позиціях, що визначають практичні дії. Політика не може обмежуватися до практичних дій, але практичні дії повинні виступати тільки як консеквенції засадничих заложень. Іде отже про те, щоб ці засадничі заложення в майбутньому міністерстві закордонної політики були твердо засвоєні!

А. Киячинський.